FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM 12 ta' Diċembru 2019

Rikors Ġuramentat Nru. 996/2018 GM

APS Bank Limited (Reg Numru C2192) u

B'digriet tat-2 t'April 2019 il-kelma "Limited"

ġiet sostitwita bl-ittri "plc"

vs

1. **G.Caruana & Bros (P32) bħala debitriċi prinċipali, u**
2. **Ambassador Clothing Limited Reg Numru C22440;**
3. **Alessia Caruana ID460793M u Mirco Caruana ID503695M bħala eredi tad-defunt Tonio Caruana ID Numru 726956M;**
4. **Desiree' Darmanin ID Numru 24468M;**
5. **Ivan Caruana ID Numru 244563M;**
6. **Marion Caruana ID Numru 472362M;**
7. **George Caruana ID Numru 554458M;**

Ilkoll bħal garanti in solidum ta' G.Caruana & Bros (P32)

Digriet mogħti bil-miftuħ

Il-Qorti

Rat ir-rikors ġuramentat u n-noti tal-eċċezzjonijiet;

Rat il-verbal tagħha fl-udjenza tas-17 t'Ottubru 2019;

Rat ir-rikors tal-Bank attur ippreżentat fis-7 ta' Novembru 2019 li permezz tagħha talab korrezzjoni fir-rikors ġuramentat;

Rat ir-risposta ta' uħud mill-konvenuti u ċjoe` Desiree Darmanin, Alessia Caruana u Mirco Caruana;

Semgħet it-trattazzjoni bil-fomm tal-avukat tal-Bank attur u tal-konvenuti msemmija;

Rat li l-kawża ġiet imħollija għallum għad-digriet;

Ikkunsidrat:

Illi l-attur qiegħed jitlob tibdil fir-rikors ġuramentat abbażi tal-Artiklu 175(1) tal-kodiċi ritwali li jippermetti *inter alia* li **"jiddaħħlu ħwejjeġ oħra ta' fatt jew ta' dritt… sakemm sostituzzjoni jew tibdil bħal dan ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l-eċċezzjoni fuq il-mertu tal-kawża";**

Illi t-test oriġinali Taljan kien jaqra hekk: **"col farvi inserire… altre allegazioni di fatto o di diritto, purche` nessuna tale emenda muti sostanzialmente l'azione o l'eccezione"[1];**

Illi din in-norma ġiet imfassla fuq l-Artiklu 670 tan-New York Code of Procedure kif kien fil-1854, li l-parti rilevanti għall-kweżit quddiem din il-Qorti kienet taqra hekk: **"or by inserting other allegations material to the case, or when the amendment does not change substantially the claim or defence, by conforming the pleading or proceeding to the facts proved".** Fl-abbozz għall-kodiċi li ħejjew il-Kummissjonarji – ilkoll Maltin, li ħadu bħala mudell tagħhom xi kodiċijiet pre-unitari tal-Italja, partikolarment dawk ta' Napli u tad-Dukat ta' Parma – insibu disposizzjoni riġida li faċilment kienet tagħti lok għan-nullita` tal-atti ġudizzjarji. Kien Jameson, avukat Skoċċiż konsulent tal-gvern Ingliż, li ssuġġerixxa l-addozzjoni fuq imsemmija minn kodiċi Amerikan – sors tassew mhux tas-soltu għal-liġi Maltija fis-seklu dsatax.[2] L-iskop tiegħu kien li jkunu jistgħu isiru tibdiliet fl-atti sabiex jiġu evitati n-nullitajiet u b'hekk issir ġustizzja billi s-sustanza tal-każ tipprevali fuq il-forma;

Illi d-dispożizzjoni suġġerita minn Jameson għenet mhux ftit biex jiġi evitat il-formaliżmu żejjed li għalih kienu aktarx jinġibdu l-kodiċijiet kontinentali ta' dak iż-żmien. B'danakollu, waqt it-tħaddim tagħha għal kważi seklu u nofs, l-iħirsa tal-*forma mentis* l-antika u suppost soppressa tal-operaturi tal-liġi baqgħu jippersegwitaw il-Qrati. Tant li l-Kummissjoni tal-1993 ilmentat li "the interpretations and interpolations made by case law on the existing nature (*sic*) imposed serious restrictions on the effective power of the Courts to allow or order amendments" u

[1] Art. 202 tal-Ord.IV.1854

[2] Sir Andrew Jameson, Observations on the Proposed Code of Organization and Civil Procedure for the Island of Malta (1851)

għalhekk issuġġeriet li s-setgħa tal-Qorti "be considerably widened… the Commission feels that for a correction to be disallowed it must appear that the opposing party is affected adversely in substance and on the merits"[3];

Illi kif rakkomandat mill-Kummissjoni, fl-emendi tal-1995, fl-Art. 175(1) żdiedet il-frażi "**fuq il-mertu tal-kawża**". Jekk wieħed jargumenta *a contario sensu* minn din il-frażi l-ġdida, dan ifisser li, filwaqt li l-liġi tiprojbixxi emendi li jġibu bdil sostanzjali fl-azzjoni jew l-eċċezzjoni **fuq il-mertu**, ma tagħmel l-ebda projbizzjoni bħal din dwar bdil ta' natura proċedurali;

Illi l-leġislatur ma jagħti l-ebda definizzjoni ta' xi tfisser is-**"sustanza"** tal-azzjoni jew l-eċċezzjoni. Biex wieħed jipprova jifhem it-tifsira ta' din il-kelma, huwa utli li jħares lejn disposizzjonijiet fil-Kodiċijiet tal-Proċedura Taljan u Franċiż tallum li wkoll jirregolaw l-emendi tal-atti ġudizzjarji, anke jekk dawn m'humiex identiċi mal-liġi tagħna: eżerċizzju dan ta' dritt komparattiv li qiegħed ikun dejjem ta' siwi akbar minħabba l-armonizzazzjoni, supranazzjonalizzazzjoni u l-internazzjonalizzazzjoni tal-dritt proċedurali li sa żmien riċentissimu kien fil-parti l-kbira tiegħu ikkompartimentalizzat u iżolat f'ordnijiet ġuridiċi nazzjonali;

Illi l-Art. 183 tal-*Codice di Procedura Civile* Taljan jiddisponi, fost ħwejjeġ oħra mhux rilevanti għall-kweżit quddiem din il-Qorti, li "**Le parti possono precisare e modificare le domande, le eccezioni e le conclusioni gia` formulate**". Dan l-Artiklu jagħti l-possibilita`, b'ċerti limiti, ta' *modifica* tad-domanda (*emendatio libelli*) u jiddistingwiha mill-*precisazione* (*ius poenitendi*). Imbagħad id-dottrina u l-ġurisprudenza jeskludu l-*mutamento* tad-domanda li fil-verita` ssarraf f'domanda ġdida (*mutatio libelli*);

[3] Permanent Law Reform Commission, Justice within a Reasonable Time, November 1993, para. 29

Illi jingħad minn xi awturi[4], fosthom **Mandrioli,** li jkun hemm domanda ġdida meta jkun hemm bdil f'wieħed mill-elementi kostituttivi tal-azzjoni: *personae, causa petendi,* u l-*petitum*;

Illi Mandrioli janalizza t-tifsira tad-diversi espressjonijiet li l-liġi tuża' fl-Art. 183. Jgħid li "Proporre nuove domande o nuove eccezioni significa allargare l'oggetto del processo con l'allegazione di nuovi fatti costitutivi, oppure estintivi, modificativi o impeditive (c.d. mutatio). ***Precisare*** (c.d. emendatio) non vuol dire cambiare totalmente e, tanto meno, formulare domande nuove: vuol dire soltanto rettificare (senza, di regola, mutare i fatti principali allegati) la portata delle domande con riguardo al medesimo *petitum* (ad es.: preciso che quel certo immobile di cui ho chiesto il rilascio comprende anche un certo locale prima non menzionato) ed alla medesima *causa petendi* (ad es.: preciso che il contratto al quale mi ero riferito erano state aggiunte, con documento successivo, altre clausole in forza delle quali quantifico la mia richiesta in una somma maggiore de quella che avevo indicato). Che se invece, li mutasse il *petitum* o la *causa petendi*, o entrambi questi elementi, si darebbe luogo alla proposizione di una domanda nuova, il cui divieto e` palesemente implicito nella norma in discorso e, d'altra parte, non meno palesemente imposto dalle esigenze del contradittorio. Ferma, naturalmente, la possibilita` di proporre le domande nuove in un nuovo processo";

Illi Mandrioli jsostni li "la causa petendi cambia soltanto quando ci si riferisce ad un fatto costitutivo completamente diverso, ma non cambia quando… si mutano tale circostanze, anche di rilievo, nell'ambito del medesimo fatto";

[4] Mandrioli R. Di proc. 84, 465; Consolo, Domanda Giudiziale, in Dig. IV civ. 64 ss; Ferri, Struttura del Processo e modificazione della domanda 75, 3 ss; Balena, Bove 78 ss.

Illi Mandrioli jikkonċedi li "non e` sempre facile stabilire quando la precisazione raggiunga il livello della *modificazione.* Tuttavia, il significato lessicale delle parole in correlazione con la diversita` della disciplina prevista per le due ipotesi e con l'ambia elaborazione giurisprudenziale… autorizzano a ravvisare il criterio distintivo in cio` che mentre con la precisazione (che ora include le eccezioni in senso ampio e puo` includere ***anche fatti nuovi purche` secondari***[5]***)*** non si allarga l'ambito del giudizio postulato, cio` avviene, invece, con la modificazione quando e` fondata sull'allegazione di fatti principali nuovi, and se co-ordinati con quelli gia` allegati.[6]

Illi kuntrarjament għal Mandrioli u l-awturi l-oħrajn, **Chizzini** ma jarax problema bil-mutament ta' xi wieħed jew iktar mill-elementi tal-azzjoni, sakemm ma jinċidux fuq il-ħaġa kkontestata fil-ġudizzju[7]: "gli elementi d'identificazione" (tal-azzjoni) "hanno rilievo solo accessorio rispetto all'individuazione della situazione giuridica dedotta, con la conseguenza che le variazioni di quegli elementi – soggetti, causa petendi e petitum – avranno una propria autonoma rilevanza **solo ed in quanto siano in grado d'incidere sulla situazione dedotta, sul bene della vita conteso in giudizio.** Si deve, quindi, muovere dal presupposto che la correzione o il mutamento della domanda assumono rilievo **giacche` vengano a incidere sul diritto sostanziale dedotto** e **si chieda, quindi, tutela per un diritto diverso da quello affermato al momento della proposizione dell'azione**";

Illi huwa utli wkoll għall-kweżit quddiem din il-Qorti l-Art. 565 Franċiż: "**Les pretentions ne sont pas nouvelles des lors qu'elles tendent aux**

---

[5] Ġiet ikkunsidrata fatt sekondarju isem it-triq fejn seħħ inċident – Winston Carbone v Kunsill Lokali Birkirkara – 17.11.2017 Qorti tal-Appell (Inferjuri) per. Imħ. Anthony Ellul.

[6] Crisanto Mandrioli, Diritto Processuale Civile, Vol II, Il Processo Ordinario, 2011, paġna 86 et seq.

[7] Augusto Chizzini, La Tutela giurisdizionale dei diritti, Art. 2907 – Il Codice Civile Commentario – fondato da Piero Schlesinger, diretto da Francesco D. Busnelli, ippubblikat 2018, paġna 579 u 580

memes fins que celles soumises au premier juge, meme si leur fondement juridique est different";

Illi għalkemm din in-norma Franċiża tapplika għal pretenzjonijiet ġodda mressqa fl-appell, hemm min iqisha li tesprimi prinċipju ġenerali, li għandha tapplika *a fortiori* fl-ewwel grad[8]. Skont Chizzini, din in-norma tidher iktar addattata biex tkun tista' tinbidel id-domanda waqt is-smiegħ tal-proċess milli dik tal-art. 345 c.p.c. Taljan, "troppo dogmaticamente rigoroso, anelastico, legato ad una vetera lettura dell'*actio*[9];

Ikkunsidrat:

Illi filwaqt li l-kodiċi Taljan jippermetti modifikazzjoni tad-domandi jew tal-eċċezzjonijiet, mingħajr ma jagħmel limitu espliċitu (li, kif ġja` muri, għamluh id-dottrina u l-ġurisprudenza) il-kodiċi Malti jgħid li jistgħu **jiddaħħlu ħwejjeġ oħra ta' fatt jew ta' dritt… sakemm sostituzzjoni jew tibdil bħal dan ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l-eċċezzjoni fuq il-mertu tal-kawża.** L-espressjoni **"sustanza… fuq il-mertu tal-kawża"** tqarreb ħafna għall-interpretazzjoni tal-Ghizzini li t-tibdil tal-elementi tal-azzjoni – persuni, *causa petendi* u *petitum* – mhux projbit b'mod kategoriku, imma biss jekk u safejn ibiddel id-dritt sostanzjali dedott – jew eċċepit – fil-ġudizzju. Dritt li jiġi stabbilit mhux mill-kwalifikazzjoni ġuridika li jingħata, jew in-*nomen iuris*, imma mill-fatti kostituttivi tiegħu kif dedotti fil-ġudizzju. Il-leġislatur Malti jippermetti, espressament, li jiddaħħlu ħwejjeġ ġodda ta' fatt u ta' dritt, b'limitazzjoni waħda: li ma jbiddlux is-sustanza tal-azzjoni fuq il-mertu. **Fil-fehma ta' din il-Qorti, is-sustanza tal-azzjoni, jew tal-eċċezzjoni, ma tfisser xejn**

[8] Althammer, p. 485 in nota 58

[9] Augusto Chizzini, op.cit, paġna 577, nota 657

ghajr il-fatti kostituttivi, estintivi, modifikattivi jew impedittivi tal-azzjoni;

Illi f'dan ir-rigward huwa utli li ssir riferenza għad-dottrina klassika, li kienet tgħallem li l-*causa petendi* tikkonsisti fi dritt u fatt kuntrarju għal dak id-dritt. Iktar tard, Chiovenda, wieħed mill-*padri santi* tal-proċedura moderna, kompla jiżviluppa l-kunċett tal-*causa petendi,* billi qasamha fi tlett komponenti li huma marbutin sewwa mal-fatti:

(1) **ir-rapport ġuridiku**

(2) il-**fatt partikolari** li fl-ambitu tar-rapport ġuridiku joħloq dritt partikolari

(3) l-**affermazzjoni tal-fatt** li minnu jiskatta l-interess li wieħed jiftaħ kawża (interesse di agire)[10];

Illi dak li hu essenzjali huwa, għalhekk, il-fatti kostituttivi kif dedotti fil-ġudizzju. Huwa lejn dawn li jħares il-leġislatur Malti. Biż-żieda tal-espressjoni ***fuq il-mertu***, il-leġislatur tagħna iddistakka ruħu b'mod ċar mill-elementi tal-azzjoni u serraħ fuq id-dritt soġġettiv. L-azzjoni – u allura l-elementi tagħha - qegħdin hemm biex iħarsu d-dritt soġġettiv, jew il-"mertu" u mhux għan fihom infushom. Meta ma jibqgħux strumenti imma jsiru għan fihom infushom, ikunu qegħdin jitpoġġew ostakli għar-realizzazzjoni tad-dritt sostantiv; fi kliem ieħor ma ssirx ġustizzja. B'applikazzjoni ta' dawn il-prinċipji, ġie deċiż li eċċezzjoni tan-nuqqas ta' integrita` tal-ġudizzju mhix eċċezzjoni fil-mertu[11];

Illi l-**Qrati tagħna**, fost l-oħrajn **ippermettew**:

---

[10] Chiovenda, Istituzioni di dir. Proc. Civ., Napoli 1933, I, paġ. 237
[11] JoeJoe Company Limited v Emanuel Mifsud 28.04.2017 Qorti tal-Appell

1. **Żieda ta' talba u sostituzzjoni ta' premessa** meta l-atturi li fil-bidu tal-kawża kellhom sehem indiviż minn art ikbar, fil-mori tagħha permezz ta' diviżjoni akkwistaw is-sehem sħiħ ta' porzjon iżgħar mill-istess art. Il-Qorti qalet li l-korrrezzjonijiet ma kinux ibiddlu s-sustanza tal-azzjoni li kienet waħda ta' żgumbrament minn art u razzett minħabba l-iskadenza tat-titlu.[12]

2. **Żieda ta' talba għad-danni mat-talba oriġinali** għal trasferiment tal-proprjeta` meta saru jafu li l-proprjeta` kienet diġa` trasferita mill-konvenuta.[13]

3. **Sostituzzjoni tal-ammont oriġinarjament mitlub bħala danni**.[14]

4. **Talba għal-likwidazzjoni tad-danni** li kienu saru dovuti fil-mori ta' kawża inizjalment mibdija bil-proċedura sommarja speċjali[15]

5. **Talba biex tiżdied il-ħruġ tat-tieni *stop notice* f'każ fejn l-ewwel *stop notice* li dwaru saret kawża ġie rtirat wara l-ftuħ tal-kawża** u ftit tal-jiem wara inħareġ *stop notice* ieħor; għaliex it-talba prinċipali baqgħet l-istess jiġifieri dik li l-Qorti tiddikjara bħala abbużiv u llegali l-ordni tal-Awtorita` tal-Ippjanar biex titwaqqaf l-operazzjoni ta' *car park* li s-soċjeta` attriċi ssostni li kkostruwiet konformement mal-permess tal-bini li kellha[16];

[12] JoeJoe Company Limited v Emanuel Mifsud 28.04.2017 Qorti tal-Appell
[13] Abela v Busietta Gardens Madliena Limited 16.02.2004 Qorti tal-Appell Ċivili
[14] Arthur Micallef v Oliver Cachia 17.11.2004 Qorti tal-Appell Inferjuri
[15] Diane Schembri v Alfred Schembri & Sons Limited 27.02.2015 Qorti tal-Appell
[16] Walsh's Limited v Awtorita` tal-Ippjanar 18.02.1997 Qorto tal-Appell

Ikkunsidrat:

Illi f'dan il-każ, il-*petitum* fir-rikors ġuramentat hu l-ħlas lura ta' debitu naxxenti minn faċilitajiet bankarji kostitwiti a kariku tas-soċjeta` konvenuta G. Caruana & Bros permezz ta' żewġ kuntratti imsemmijin fl-ewwel premessa tiegħu għal liema debitu l-konvenuti l-oħra ikkostitwixxew ruħhom garanti solidali permezz ta' skritturi magħmulin f'dati differenti u minn garanti differenti limitatament għal parti mid-debitu tad-debitriċi ewlenija Il-kuntratti u l-iskritturi (*bank guarantees*) huma indikati fl-istess premessa u esibiti mar-rikors promotur. It-tieni premessa, wara li ssemmi l-ammont globali allegatament dovut (€845,978.49) mid-debitriċi ewlenija, tissokta billi tidentifika għadd ta' kontijiet differenti – tlett loan accounts, żewġ current accounts, u tlett loan interest disposal accounts imnejjn allegatament jirriżulta dan l-ammont globali. Permezz tat-tieni u t-tielet talba, il-Bank attur jitlob dikjarazzjoni li l-konvenuti huma dovuti għall-ammont globali fuq indikat, u kundanna għall-ħlas tal-istess.

Illi permezz tar-rikors tiegħu tas-7 ta' Novembru 2019, il-Bank attur qiegħed jitlob tibdiliet kemm fil-premessi kif ukoll fit-talbiet billi:

(A) fl-premessi:

(i) naqqas l-ammont totali minnu mitlub minn €845,978.49 għal €838,362.34

(ii) sostituzzjoni tal-ammonti allegatament dovuti, l-interessi reklamati u dokumenti annessi, bi spjegazzjoni ġdida dwar kif inħadem l-imgħax u kif u minn meta jiddekorri

(iii) tneħħija tar-riferenza għal bilanċi msemmija fi tlett loan accounts u f'overdraft account

(B) fit-talbiet:

(i) naqqas l-ammont totali minnu mitlub minn €845,978.49 għal €838,362.34

(ii) tnaqqis fil-konfront tal-konvenuti-garanti mill-ammont globali għall-ammont rispettiv li għalih daħlu garanti. Fil-każ tal-konvenuti Desiree Darmanin, Alessia Caruana, u Mirco Caruana – li huma l-konvenuti li ppreżentaw ir-risposta għar-rikors tal-attur tas-7 ta' Novembru 2019 – l-ammont ġie ridott għal €435,000;

Illi mill-premess jidher li, jekk il-Qorti tagħti l-kunsens tagħha għat-tibdil fir-rikors ġuramentat propost mill-attur, id-dritt sostantiv reklamat mill-attur – il-ħlas lura tad-debitu - u l-fatti kostituttivi tiegħu – il-kuntratti u l-bank guarantees iffirmati mill-konvenuti - sejrin jibqgħu l-istess. Li jinbidel huwa l-kontijiet li jikkostitwixxu l-prova tal-bilanċi tad-debiti kif ukoll it-tnaqqis tal-ammont mitlub mill-garanti rispettivi – u li jikkostitwixxu fatti sekondarji. Għalhekk, minkejja t-tibdil kollu li qiegħed jiġi propost fil-premessi u fit-talbiet (u konsegwentement anke fid-dokumenti esibiti), li jidher massiċċ, ma jirriżulta l-ebda tibdil fid-dritt sostantiv dedott fil-ġudizzju. M'huwiex qiegħed jiġi mitlub is-sostituzzjoni tal-kuntratti li joħolqu dan id-dritt b'xi kuntratti differenti. L-istess jgħodd għall-*bank guarantees.* L-ammissjoni ta' dawn it-tibdiliet ma jkunx issarraf f'tibdil tat-titlu li fuqu hija bbażata l-azzjoni tal-attur. Illi l-ammont globali ġie tabilħaqq ridott bi ftit filwaqt li l-ammont mitlub mill-garanti ġie mnaqqas sewwa; saħansitra anke bin-nofs. Ċertament dan mhux talli mhuwiex ta' preġudizzju għall-konvenuti, talli saħansitra huwa ta' benefiċċju. Almenu mal-ewwel daqqa t'għajn, jidher li huma wkoll ta' benefiċċju l-kjarifikazzjoni li saru dwar id-dekorriment tal-imgħax;

Illi huwa minnu li jekk tintlaqa' l-korrezzjoni, dan jista' teffettwa l-eċċezzjoni tan-nullita` mressqa minn uħud mill-konvenuti. B'danakollu, kif fuq spjegat, il-leġislatur, meta fi żminijiet riċenti fl-Art. 175(1) tal-kodiċi ritwali wara l-kliem **"jiddaħħlu ħwejjeġ oħra ta' fatt jew ta' dritt… sakemm sostituzzjoni jew tibdil bħal dan ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l-eċċezzjoni"** żied il-kliem "**fuq il-mertu tal-kawża"** huwa kompla jikkwalifika u allura jillimita iktar l-istanzi fejn ma jistax isir tibdil, billi issa jippermetti saħanistra bdil **bla ebda limitu** fis-sustanza tal-azzjoni jew tal-eċċezzjoni li jkun ta' natura proċedurali u mhux fuq il-mertu;

Għal dawn il-motivi, il-Qorti tilqa' t-talbiet dedotti fir-rikors tal-Bank attur tas-7 ta' Novembru 2019 b'dan illi għandu jippreżenta kopja tar-rikors ġuramentat kif korrett fi żmien ħmistax-il jum millum bin-notifika jew bil-visto tal-konvenuti kollha.

Spejjeż ta' dan id-digriet a kariku tal-attur.

ONOR. IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA